

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties
afdeling Hengelo / Oldenzaal

COLOFON

Redactie:

Harry de Jong

Redactieadres:

Abelenstraat 2a
7556 DT Hengelo
☎ (074) 291 7611
e-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

Verspreiding OdL:

André Bolt

Kopij:

Onder de Loep verschijnt 4 x per jaar, in maart, juni, september en december. De kopij voor de desbetreffende convocaties dient uiterlijk ½ maand voor het verschijnen in het bezit te zijn van de redactie. Kopij die te laat wordt ingeleverd zal in overleg met de auteur in een van de daarop volgende convocaties worden geplaatst.

Kopij dient uiterlijk 2 weken voor de verschijningsdatum binnen te zijn op bovengenoemd redactieadres via e-mail.

De redactie is continu op zoek naar kopij. Om interessante artikelen te kunnen plaatsen doen wij een beroep op uw creativiteit.

Voorbeelden:

- resultaten van (eigen) veldbiologisch onderzoek,
- verslagen van excursies (ook van andere afdelingen),
- waarnemingen,
- vakantieverslagen,
- commentaren en meningen,
- aardige verhalen,
- enzovoort.

Heeft u bij uw artikel afbeeldingen, dan gaarne meesturen. Indien mogelijk wordt dat dan bij het artikel afgedrukt.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de ingezonden stukken.

Afbeelding omslag:

Kanoet

(*Calidris canutus*)

Foto's: Harry de Jong
(tenzij anders vermeld)

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,
Afdeling Hengelo / Oldenzaal

INHOUD

VAN HET BESTUUR	1
AGENDA	2
TERUGBLIK	3
RUWE BERK (BETULA PENDULA)	9
RUPSEN	12
KLEIN DRIENE: STAND VAN ZAKEN	13
AAN ALLE KNNV'ERS EN IVN'ERS	14
NATIONALE VOGEL	15
DE GRUTTO	16
FLORON-DAG 2015	18
ZOEK NAAR BLOEIENDE PLANTEN	18
NATUURGIDSENCURSUS IVN	19
NATIONALE TUINVOGELTelling	20

De KNNV is opgericht in 1901. De afdeling Hengelo / Oldenzaal is opgericht in 1916. De vereniging stelt zich ten doel de bevordering van de natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeleving. De ondertitel 'vereniging voor veldbiologie' benadrukt de rol van de natuurstudie.

Alle leden ontvangen het landelijk verenigingsblad NATURA. Leden van de afdeling Hengelo / Oldenzaal ontvangen daarnaast 4 maal per jaar het afdelingsblad ONDER DE LOEP. Het lidmaatschap van de KNNV (inclusief het lidmaatschap van de afdeling Hengelo / Oldenzaal) bedraagt € 32,- per jaar; gezinsleden betalen € 10,-

Betalingen d.m.v. machtiging of bankrekening

NL94 RABO 0191 8887 10 t.n.v. Kon Ned Natuurhistorische Ver.

Een lidmaatschap loopt van 1 januari tot en met 31 december. Opzegging van het lidmaatschap uiterlijk 1 november bij de ledenadministratie van de afdeling. Voor meer informatie kunt u terecht bij de secretaris (zie onderstaand adres).

Bestuur van de afdeling Hengelo / Oldenzaal:

◆ Voorzitter

Wytze Boersma

Zwaluwstraat 34, 7491 CX Delden, ☎ (074) 3762711

E-mail: wytze.boersma@hetnet.nl

◆ Secretaris

Jan Zwieneberg

Hengelose Esstraat 19, 7556 EA Hengelo, ☎ (074) 2423975

E-mail: j.h.zwieneberg@ziggo.nl

◆ Penningmeester (en ledenadministratie)

Jan Weernink

Landmansweg 102a, 7556 LZ Hengelo, ☎ (074) 2422448

E-mail: weernink39@gmail.com

◆ Natuurhistorisch Secretaris

Bert Oude Egbrink

Adamsweg 8, 7553 KM Hengelo, ☎ (074) 2434340

E-mail: ag.oudeegbrink@hetnet.nl

◆ Bestuurslid en lezingen

Annette Ros

Venusstraat 111, 7557 WS Hengelo, ☎ (074) 2918668,

E-mail: annetteros8@gmail.com

◆ Bestuurslid, redactie `Onder de Loep` en Webmaster

Harry de Jong

Abelenstraat 2a, 7556DT Hengelo, ☎ (074) 2917611,

E-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

◆ **Website:** www.knnv.nl/hengelo-oldenzaal

Van het bestuur

Nu het jaar bijna afloopt kijken we even terug en vooruit. Het is jammer dat de belangstelling voor de activiteiten van het afgelopen jaar weer wat terug loopt, terwijl de belangstelling voor het kiezen van de nationale vogel enorm is. In ieder geval heeft het te maken met de publiciteit.

Volgend jaar bestaan we als afdeling 100 jaar. Om dit eeuwfeest te vieren is een groepje gevormd om hier invulling aan te geven. De publiciteit zullen we dan ook op zoeken.

Afgelopen jaar stond de samenwerking met het IVN vaak op de bestuurs agenda. Om te komen tot één landelijk sterke "organisatie" is nog een lastig traject. Op lokaal niveau zullen we onderzoeken wat mogelijk is om elkaar te versterken. Samenwerking begint met wederzijdse bekendheid. Zo hebben we een bezoek gebracht aan het IVN Losser. Dit is zeer goed verlopen. Begin 2016 zullen we een gesprek hebben met het IVN Oldenzaal. Hoe het verder gaat zult u het komende jaar van ons vernemen.

Afgelopen kwartaal zijn er informatie bijeenkomsten geweest voor vrijwilligers agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Hierbij is over monitoringsprojecten gesproken. Het is de bedoeling om aan de hand van deze gegevens de aanwezige natuur beter te beschermen en bijzondere soorten in die gebieden uit te breiden.

We hebben besloten om het komende jaar geen nieuwsjaarbijeenkomst te houden maar we kiezen voor een combinatie met de jaarvergadering. Om iedereen in staat te stellen om hieraan deel kunnen te nemen wordt gedacht om het overdag te houden.

Vanuit het bestuur wensen wij u alvast een goede jaarwisseling en een goed 2016.

Wytze Boersma

Vruchten van de Gelderse roos

Excursies

Het gebruikelijke verzamelpunt is (tenzij anders aangegeven) aan de **Boerhavelaan te Hengelo** op het parkeerterrein naast huisnummer 146 (is richting Borsthuis). Ieder wordt vriendelijk verzocht zo veel mogelijk met de auto te komen zodat er genoeg plaatsen zijn voor hen die niet over een auto beschikken.

Indien van toepassing wordt ook het **verzamelpunt ter plekke** aangegeven voor degenen die hier rechtstreeks naar toe willen (dit is op eigen risico bij het evt. niet doorgaan van de excursie).

De excursies zijn **veldbiologische excursies**. Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met de coördinator van de excursie.

Lezingen / vergaderingen

De gebruikelijke plaats waar lezingen / vergaderingen worden gehouden (tenzij anders aangegeven) is het Buurthuis "t Lansink" aan de Twijnstraat 8 te Hengelo.

Indien er belangstelling is voor "meerijden met anderen" bij een lezing 's avonds: neem even contact op met een van de bestuursleden (zie colofon).

Lezingen afd. Enschede

De lezingen van de afd. Enschede vinden plaats in het museum `de TwentseWelle` te Enschede

Overzicht activiteiten afd. Hengelo-Oldenzaal

Zaterdag 13 februari 2016

Excursie: Hof Espelo

Excursie: Hof Espelo

Datum : Zaterdag 13 februari 2016
Thema : Frisse neuzenwandeling
Vertrek : 13.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Middag
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (074-2434340)

Dit keer houden we de eerste excursie van het seizoen op het landgoed Hof Espelo ten noorden van Enschede. Het ruim 150 hectare grote landgoed van Landschap Overijssel vierde in 2015 haar 800 jarig bestaan. In dit kader is door het Landschap een historische wandeling uitgezet, de zogenaamde Gabriël Davina route.

Het landgoed is tot 1770 eigendom geweest van het kapittel van Sint Pieter in Utrecht. Gabriël Davina was de laatste door het kapittel aangestelde

beheerder (of Hofmeijer) van het landgoed die uiteindelijk in 1776 het landgoed zelf in eigendom wist te krijgen. Het kapittel heeft in 1759 een kaart van Hof Espelo laten maken door landmeter D.G.B. Daelhof. Interessant is dat op het huidige landgoed nog veel plekken te zien zijn die op de 250 jaar oude kaart staan. De Gabriël Davina wandeling voert langs een groot aantal van deze plekken.

Het leek mij een leuk idee om in ons 100 jarig jubileumjaar deze route als frisse neuzenwandeling te lopen.

Verzamelpunt: De parkeerplaats bij het begin van de oprijlaan naar Hof Espelo aan de Weerseloseweg. Hier zullen we omstreeks 13.30 uur vertrekken.

Verslag excursie: Twekkelo

Datum : Zondag 06 september 2015
Thema : Natuurbeleving
Deelnemers : 6
Leiding : Harry de Jong
Weer : Bewolkt

We vertrokken met 6 personen vanaf de parkkeerplek langs de Twekkelerbeek. Deze beek is recentelijk heringericht. De beek heeft een meer natuurlijke loop gekregen. In het omliggende landschap zijn aanpassingen doorgevoerd, zodat ze kunnen dienen als waterberging in perioden met grote hoeveelheden neerslag. Helaas waren de beek en de oevers kortgeleden opgeschoond en gemaaid. We vervolgden onze weg over een voormalige stortheuvel van Twence. Vanaf hier heb je een mooi uitzicht over de Boeldershoek. Verderop, bij enkele waterbergings gebiedjes zagen we toch nog flink wat water- en oeverplanten. Via een doodlopende weg en enkele kruip-door en sluip-door paadjes en wat zandweggetjes kwamen we weer bij het startpunt terug. Voor de paddenstoelen was het nog wat te vroeg, slechts enkele soorten werden gezien.

Hazenpootje

Ook de vogels lieten zich weinig zien. Wel een 3-tal vroege kramsvogels. Aan planten werden 83 soorten genoteerd. Een fraaie wandeling van plm. 6 km op een mooie herfstdag.

Bezemkruid

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger	Boerenzwaluw
Buizerd	Ekster
Groene Specht	Grote Bonte Specht
Heggenmus	Houtduif
Huiszwaluw	Kauw
Kramsvogel	Merel
Tijftjaf	Torenvalk
Vink	Zwarte Kraai

Planten & Mossen

Akkerdistel	Amerikaanse vogelkers
Bezemkruid	Bijvoet
Blaartrekkende boterbloem	Bochtige smele
Boekweit	Boerenwormkruid
Bosbies	Boshavikskruid
Brede wespenorchis	Brem
Canadese fijnstraal	Drijvend fonteynkruid
Egelantier	Egelboterbloem
Fioringras	Fluitenkruid
Geelrode naalbaar	Gele waterkers
Gespleten hennepnetel	Gewone berenklauw
Gewone engelwortel	Gewone vogelkers
Gewoon biggenkruid	Gewoon struisgras
Glanshaver	Grasmuur
Greppelrus	Grote egelskop
Grote kattenstaart	Grote lisdodde
Grote wederik	Hazelaar
Heggenhuizenknoop	Heggenroos
Hondsroos	Hop
Hulst	Italiaans raagras
Kale jonker	Katwilg
Klein springzaad	Klein streepzaad
Kleine egelskop	Knopherik
Koninginnenkruid	Mannetjesvaren
Melganzenvoet	Moerasdroogbloem
Moeraskers	Moerasspirea
Moerasvergeet-mij-nietje	Muskuskaasjeskruid
Peen	Pijpenstrootje
Pitrus	Rankende helmblom
Ratelpopulier	Reuzenbalsemien
Rietgras	Rode klaver
Sachalinse duizendknoop	Schapenzuring
Scherpe boterbloem	Sleedoorn
Smalle waterpest	Smalle weegbree
Stalkaars	Struikhei
Tengere rus	Watermuur
Waterpeper	Waterpostelein
Wilde cichorei	Wilde kamperfoelie
Wilde lijsterbes	Witte dovenetel
Witte klaver	Zegekruid
Zwart tandzaad	Zwarte balsempopulier
Zwarte els	

Paddenstoelen

Grote Parasolzwam	Hazenpootje
-------------------	-------------

Insecten

Elzenhaantje	Groene Muntgoudhaan
Klein Koolwitje	Slootshrijvertje

Verslag excursie: die Bröcke

Datum : Zaterdag 19 september 2015
Thema : Natuur verschijnselen
Deelnemers : 7
Leiding : Wytze Boersma
Weer : Bewolkt / motregen

Oorspronkelijk was deze excursie gepland om naar Barlo onder Ottenstein te gaan. Maar in de voorverkenning kwam ik tot de conclusie dat die locatie niet zo geschikt was. We zochten een gebied met voedselrijke vochtige bodem. Daar beantwoordde Barlo niet aan. Het is een naaldbos met rechte bospaden. Niet erg aantrekkelijk.

De Bröcke beantwoordt wel aan onze voorwaarden. Het eerste deel van de excursie ging over een geasfalteerd bospad met aan weerszijden een loofbos met hier en daar wat naaldhout.. Hierna over een gravel pad dat ook door een open gebied ging. Vervolgens weer een asfaltweg en het fietspad. Veelvuldig werd dan ook van het pad afgegaan om iets te bekijken.

Deze ochtend hebben we heel wat leuke en interessante paddenstoelen, planten en amfibieën gezien. De vogels hielden zich aardig rustig. Om te beginnen met de paddenstoelen. Totaal zijn er 73 soorten door Laurens genoteerd. Zes soorten staan op de Nederlandse rode lijst. De Tweekleurige korstzwam en Okerbruine franjehoed vallen in de categorie bedreigd. De eerste is zelden en de tweede zeer zeldzaam. In de rode lijst categorie kwetsbaar vonden we Goudgele hertenzwam en de Holsteelboleet. De laatste werd door Tenny gevonden.

Goudgele hertenzwam

Het Geel nestzwammetje en de Kleine bloedsteelmycena vallen in de categorie gevoelig. Anneke vond de Gladstelige schotelkluifzwam. Deze paddenstoel is grijsbruin van kleur en valt niet snel op. Dan vonden we nog de Vuurmelkzwam, *Lactarius pyrogalus*. Deze stond bij een Hazelaar. De Melk is zéér scherp van smaak. (*pyrogalus* betekent letterlijk vuur-melk). De Spitsschubbe parasolzwam is te herkennen aan zijn afhangende ring en de hoed bevat mooie talrijke bruine schubjes. Het is een soort die niet zo vaak wordt

gevonden. Dit geldt ook voor de Goudgele hertenzwam en de Broze russula.

Geel nestzwammetje (foto Laurens van Run)

Naast de paddenstoelen zijn er 69 planten soorten genoteerd. In het begin van de excursie vonden we al Bosereprijs. Een soort die we in Nederland niet zo vaak tegen komen. Even verderop troffen we Bosgierstgras en Dubbelloof aan. Ook weer soorten van de rijkere, vochtige bossen. Dit geldt ook voor de bomen. Naast de Beuk en de Eik zagen we regelmatig de Haagbeuk staan. Langs de paden zagen we naast Geel nagelkruid, Heksenkruid ook Reuzenzwenkgras en Boskortsteel en beide soorten, Klein en Groot springzaad staan. Hier en daar, wat dieper het bos in zagen we ook de Gele dovenetel.

Tijdens het zoeken zagen we een kikker, vermoedelijk een bruine wegspringer. Deze kroop onder een boomstam weg. Al zoekend zagen we wat geels. Dit bewoog. Nog eens goed kijken en wat bleek, het was een Vuur salamander. Deze zwart met gele vlekken salamander zocht zeker een winterverblijf. Dit was de mooiste waarneming van de dag.

Vuursalamander

Hierna via het pad de excursie vervolgd. Bij een schuilhutje gegeten. Het was met recht een schuilhutje want het begon te regenen. Na de buiterug gegaan naar de auto's en weer terug naar Hengelo.

Waargenomen soorten

Vogels

Boerenwaluw	Boomklever
Gaai	Grote Bonte Specht
Houtduif	Koolmees
Merel	Roodborst
Zwarte Kraai	

Paddenstoelen

Amethistzwam	Beukwortelzwam
Botercollybia	Breedplaatstreephoed
Broze russula	Bruine bundelriderzwam
Dennenvoetzwam	Doolhofzwam
Echte tonderzwam	Gedrongen mollisia
Geel nestzwammetje	Geelbruine plaatjeshoutzwam
Gele aardappelbovist	Gele berkenrussula
Gele knolamaniet	Gele ringboleet
Genaveld sapbekertje	Geschubde inktzwam
Gestreept nestzwammetje	Gestreepte trechterzwam
Geweizwam	Gewone fopzwam
Gewone glimmerinktzwam	Gewone heksenboleet
Gewone zwavelkop	Gewoon elfenbankje
Gladstelige schotelkluifzwam	Goudgele hertenzwam
Grijsgroene melkzwam	Grijze buisjeszwam
Grote bloedsteelmycena	Helmmycena
Holsteelboleet	Houtknoopje
Kamrussula sp.	Kastanjeboleet
Kleine aardappelbovist	Kleine bloedsteelmycena
Kleverig koraalzwammetje	Knotsoettrechterzwam
Kostgangerboleet	Loofbosbraakrussula
Melksteelmycena	Narcisriderzwam
Okerbruine franjehoed	Oranje aderzwam
Oranjegeel trechertje	Paarse schijnriderzwam
Papilmycena	Parelamaniet
Parelstuiifzwam	Ploivoetstuiifzwam
Prachtvlamhoed	Radijsvaalhoed
Rimpelende melkzwam	Roestvleckenzwam
Roodbruine slanke amaniet	Slanke trechterzwam
Spekzwoerdzwam	Spitsschubbige parasolzwam
Stekeltrilzwam	Stinkparasolzwam
Takruitertje	Tweekleurige korstzwam
Tweekleurige vaalhoed	Vuurmelkzwam
Waaierkorstzwam	Wit oorzwammetje
Witsteelfranjehoed	Witte satijnvezelkop
Zwarte knoopzwam	Zwartwitte veldriderzwam
Zwartwordende wasplaat	

Overig

Bruine Kikker	Vuursalamander
Wild Zwijn	

Spitsschubbige parasolzwam

Verslag excursie: Borkeld

Datum	: Zondag 04 oktober 2015
Thema	: Natte heide & Landschap
Deelnemers	: 6
Leiding	: Wytze Boersma
Weer	: Zon

Op de mooiste, misschien wel de laatste mooie na zomerdag zondag van dit jaar hadden 6 mensen er wel zin om naar de Borkeld bij Markelo te gaan. Geen van allen heeft hiervan spijt van gehad. Het weer was ideaal en we hebben mooie, leuke en interessante dingen gezien.

De start van de excursie begon met een uitzicht over het gebied vanaf de Friezenberg. Maar door de mist was het gezicht beperkt. Wel zagen we talloze spinnenwebben in het dorre gras en bramenstruiken. Je kon goed het verschil zien tussen de staande wielwebben en de liggende hang- of valwebben.

Gewone gaasvlieg

Voordat we het hoogste punt hadden bereikt, hadden we al vele paddenstoelen soorten gezien. Zoals het Gewone zwavelkopje, Dennenvlamhoed, Melksteelmycena en de Gewone krulzoom. De planten werden ook niet overgeslagen. Zo zagen we Liggend walstro, Rankende helmblom en de nog bloeiende Biggenkruid, Zomerfijnstraal en Brunel.

Zomerfijnstraal

Via het pad gingen we omlaag en kwamen we langs voormalige weilanden. Ondertussen kwam de zon te voorschijn. Hierdoor kwam het begin van de verkleuring van het blad beter naar voren. Echt een verschijnsel van de aankomende herfst. Van de weilanden is de teellaag verwijderd. Het Jacobskruiskruid, dat daar massaal is opgekomen moet een prachtig gezicht hebben gegeven. Dit was goed te zien aan overblijvende staande stengels. Of dit zo goed is geweest voor de omgeving moet worden afgewacht. In dit gebied zagen we de Gele ringboleet en de Baardige melkzwam. Iets verderop kwamen we in een gebied dat al langer geleden is omgezet naar natuurgebied. De Struikheide ontwikkelt zich daar goed. Hier en daar vonden we struikjes van Stekelbrem. Even verder zagen we volop, nog in bloei staande Kruipbrem. Deze soort gaat sterk achteruit en staat op de rode lijst als kwetsbaar. Het is een typische indicatiesoort voor natura 2000. Voor 1990 waren er nog 614 atlasblokken (5x5km) met Kruipbrem. Na 1990 nog maar 361. Samen met Stekelbrem vormt Kruipbrem een aparte associatie binnen de plantengemeenschap van droge heiden.

Kruipbrem

Weer wat verder, in het lagere deel zagen we een paar planten van Grondster. Dit is ook een soort die sterk achteruit gaat. 560 atlashokken voor 1990. Na 1990 nog maar 361. Het is een soort van matige, voedselarme kalkarme en stikstofarme zure grond die s' winters onder water staat. De achteruit gang is waarschijnlijk te wijten aan ontwatering en het stoppen van kleinschalig onderhoud. Vroeger zag je Grondster nog al eens langs de fietspaden van de onverharde wegen.

Grondster

Weer wat verder zagen we nog een paar Berkenboleeten staan bij jonge berkenboompjes. De grijze buisjes en de gestippelde steel zijn de onmisbare kenmerken voor deze soort.

Via een vlonder pad kwamen we in een recentelijk afgeplagd gebied. Onderweg vonden we nog een Kopergroenzwam met zijn donker bruine plaatjes. Naast de talrijke fopzwammen zagen we vele Franjezwammen.

Hierna via het fietspad weer terug naar de parkeerplaats. Ondertussen zagen we vele zwavelkoppen in allerlei stadia staan. Toen we even stil stonden zagen we wel duizend Eikelbekertjes staan. Deze kleine bekertjes hadden we niet gezien als we waren doorgelopen. Je ziet maar weer dat je vaker moet stilstaan en door de knieën moet .

Eikelbekertje

Boomklever

Waargenomen soorten

Vogels

Boomklever

Gaai

Groene Specht

Kolgans

Vink

Boomleeuwerik

Graspieper

Grote Bonte Specht

Merel

Zwarte Kraai

Planten & Mossen

Akkerdistel

krentenboompje

Amerikaanse vogelkers

Blaauwe zegge

Amerikaans

Bezemkruiskruid

Bleekgele droogbloem

Bochtige smele
 Bosdroogbloem
 Brede stekelvaren
 Dicht havikskruid
 Duizendblad
 Es
 Framboos
 Geoorde wilg
 Gewone brunel
 Gewone ereprijs
 Gewone paardenbloem
 Gewoon biggenkruid
 Grasmuur
 Grote weegbree
 Hondsdraf
 Klein streepzaad
 Korenbloem
 Kruipende boterbloem
 Liggend walstro
 Moerasdroogbloem
 Muizenoor
 Pilzegge
 Prikneus
 Reukeloze kamille
 Robinia
 Schermhavikskruid
 Smalle stekelvaren
 Speerdistel
 Struikhei
 Tormentil
 Vertakte leeuwentand
 Wilde lijsterbes
 Wolfspoot
 Zomerfijnstraal

Paddenstoelen

Amethistzwam
 Bleekgele russula
 Dennenvlamhoed
 Eikelbekertje
 Gele knolamaniet
 Gele ringboleet
 Gewone fopzwam
 Gewone heksenboleet
 Gewone zwavelkop
 Grote parasolzwam
 Knotsvoetrechtterzwam
 Kopergroenzwam
 Nevelzwam
 Parelstuifzwam
 Regenboogrussula
 Rode zwavelkop
 Rossige melkzwam
 Waaierkorstzwam

Insecten

Kleine Vuurvlinder

Bosaardbei
 Bosveldkers
 Bruine snavelbies
 Drienermuur
 Dwergviltkruid
 Fioringras
 Geelgroene zegge
 Geplooid stokbraam
 Gewone dophei
 Gewone hennepnetel
 Gewone vuilboom
 Gewoon struisgras
 Grondster
 Hazenpootje
 Jakobskruiskruid
 Klein vogelpootje
 Kruipbrem
 Late guldenroede
 Mannetjesereprijs
 Moeraswolfsklauw
 Pijpenstrootje
 Pitrus
 Rankende helmboom
 Reuzenbalsemien
 Rode klaver
 Sint-Janskruid
 Smalle weegbree
 Stekelbrem
 Tengere rus
 Trekrus
 Vlasbekje
 Witte klaver
 Zachte duizendknoop

Baardige melkzwam
 Botercollybia
 Doolhofzwam
 Gele aardappelbovist
 Gele korstzwam
 Gewone berkenboleet
 Gewone franjezwam
 Gewone krulzoom
 Gewoon elfenbankje
 Kastanjeboleet
 Koeienboleet
 Melksteelmycena
 Parelamaniet
 Platte tonderzwam
 Rimpelende melkzwam
 Roodbruine slanke amaniet
 Vliegenzwam
 Wortelende aardappelbovist

Kruisspin

Verlag excursie: Lonnekerberg

Datum : Zaterdag 17 oktober 2015
Thema : Paddenstoelen
Deelnemers : 10
Leiding : Wytze Boersma
Weer : Bewolkt

Het weer van de afgelopen week was treurig, bewolkt en veel regen. Maar gelukkig hebben we tijdens de laatste excursie van het seizoen 2015 het nog wel aardig getroffen. Het was gelukkig droog. De regen is wel goed voor de paddenstoelen, maar voor mensen niet zo aangenaam.

De Lonnekerberg staat o.a. bekend om zijn vele en bijzondere soorten paddenstoelen. Dit komt door de vochtige keileem bodem en een gevarieerde begroeiing van loof- en naaldbos van verschillende leeftijden. Dat de bomen nu kaprijp zijn was duidelijk te zien. Langs de paden lagen vele gekapte bomen en zware bosbouwmachines hadden diepe sporen achtergelaten. Door het natte weer was het af en toe glibberen.

Totaal zijn er 60 soorten paddenstoelen genoteerd. Hiervan staan er 4 op de rode lijst. In 2014 hadden we 94 soorten. Er zullen wel verschillende oorzaken zijn om dit verschil te verklaren. Een van de eerste soorten die we tegen kwamen was de Roodbruine schijnridder. Vroeger werd deze Roodbruine trechterzwam genoemd. Deze soort vind je in wat rommelbosjes en in de berm van paden en wegen.

Van de vijf soorten russula's vonden we de Regenboogrussula in alle mogelijke verschillende kleuren. Op een half vergaande Grofplaatrussula vonden we nog Dwergcollybia.

Dwergcollybia

Naar de honingzwammen is ook goed gekeken. Zo konden we drie soorten noteren, n.l. de Echte-, de Sombere- en de Knolhoningzwam. Ook vonden we drie soorten koraalzwammen, de Rechte-, Witte en de Asgrauwe koraalzwam. Deze laatste is te onderscheiden door zijn stompe uiteinden.

Van de vier rode lijst soorten vond ik de Hanekam het mooiste. Deze zie je meestal aan het eind van de

zomer. Gelukkig zien we de Cantharel de laatste jaren weer wat vaker. Dit wordt toegeschreven aan de verbetering van de lucht kwaliteit. De Kleine trompetzwam stond bij het bankje waar we koffie dronken. Dan nog twee soorten stekelzwammen, De Gele stekelzwam komt aardig algemeen voor maar de Rossige stekelzwam is zeldzaam. Leuke vondsten. Uit de Mycena-groep vonden we naast de algemene soorten zoals de Helmmycena, Papilmycena en het elfenschermpje de Graskleefsteelmycena en de Slijmsteelmycena. Deze laatste valt niet meer onder de Mycena's maar onder Roridomyces. Verder had de Graskleefsteelmycena microscopisch onderzocht moeten worden. Er zijn twee soorten.

Het Mosschelpje, een klein "frutje" dat het mos aantast op de Beuk en staat te boek als zeldzaam. Er zijn niet genoeg gegevens beschikbaar om deze op de rode lijst te plaatsen.

Verder was er nog wat klein spul. Op een beukendopje de Beukennapvlieskelkje en Eikelbekertje op oude eikel.

Omdat het de laatste excursie van het seizoen was, hebben we koffie gedronken bij café restaurant Sprakel in Lonneker. Dit viel wel in de smaak.

Waargenomen soorten

Paddenstoelen

Amethistzwam	Asgrauwe kaaszwam
Asgrauwe koraalzwam	Beukennapvlieskelkje
Beukenridderzwam	Beukenrussula
Botercollybia	Broze russula
Dennenvlamhoed	Dikrandtonderzwam
Draadknotzwam	Dwergcollybia
Echte honingzwam	Eikenbloedzwam
Geelbruine plaatjeshoutzwam	Geelwitte russula
Gele aardappelbovist	Gele ringboleet
Gele stekelzwam	Geweizwam
Gewone fopzwam	Gewone heksenboleet
Gewone zwavelkop	Gewoon eikenbladzwammetje
Gewoon elfenbankje	Gewoon elfenschermpje
Graskleefsteelmycena	Grijsgroene melkzwam
Groene glibberzwam	Grofplaatrussula
Hanekam	Helmmycena
Kleine stinkzwam	Kleine trompetzwam
Knolhoningzwam	Knotsvoettrechterzwam
Mosschelpje	Nevelzwam
Oranje druppelzwam	Papilmycena
Parelamaniet	Peenrode melkzwam
Pijpenstrootjemoederkoren	Rechte koraalzwam
Regenboogrussula	Roodbruine schijnridderzwam
Roodbruine slanke amaniet	Roodporiehoutzwam
Roodsteelfluweelboleet	Rossige stekelzwam
Slijmsteelmycena	Sombere honingzwam
Stevige braakrussula	Vaaggeordelde gordijnzwam
Vliegenzwam	Waaierbuisjeszwam
Waaiertje	Wit oorzwammetje
Witte koraalzwam	Witte satijnvezelkop

Ruwe berk (*Betula pendula*)

Deze aflevering van bomenverhalen gaat over de ruwe berk en meer specifiek over de berk als pionierssoort. Op een aantal eigenschappen van deze pioniersboom zullen we uitgebreider ingaan. De ruwe berk wordt ook aangeplant in de stedelijke omgeving ondermeer in de vorm van cultuurvariëteiten. Hieraan zullen we in een tweede aflevering aandacht besteden.

De naam

De ruwe berk kan men al van verre herkennen aan de hangende twijgen en witte bast. Dit kenmerk komt ook terug in de huidige wetenschappelijke naam (*pendula*). Een oude naam was *Betula alba* (alba = wit).

De naam *Betula* wordt al lang gebruikt waaraan een verschillende uitleg wordt gegeven.

De Nederlandse naam berk komt van het Oud-Germaanse 'birka' dat 'wit' betekent. De twijgen voelen door de wratachtige klieren en lenticellen ruw aan (zie foto). Dit verschijnsel kwam ook voor in een andere oude naam; *Betula verrucosa* (= wrattig).

De twijgen van de zachte berk (*Betula pubescens*) zijn behaard.

Ruwe twijg en knop met hars

De ruwe berk

Zeker in Oost Nederland is de ruwe berk een veel voorkomende boom in de drogere bossen op de zandgronden. Maar ook in de stad tref je deze boom op allerlei plekken aan. De ruwe berk is met de wilg een van de eerste soorten die op braakliggende lekken in de stad verschijnt, zelfs tussen steenvoegen. De ruwe berk wordt afhankelijk van de groeiplek tussen de 12 – 20 m. De boom heeft een open kroon, die smal blijft. De gesteltakken en takken eerst opgaand en later meer horizontaal afstaand. De twijgen zijn sterk vertakt en overhangend.

De schors is wit en iets afbladderend. Op leeftijd wordt de onderstam deels gegroefd en bijna zwart van kleur. De zachte berk houdt ook op oudere leeftijd een geelwitte stam (zie foto).

Links de zachte berk (Lonnekerberg)

Een aantal andere kenmerken komen bij de bespreking van de pionierseigenschappen aan de orde.

De pionier

Bomen worden verdeeld in pionierboomsoorten (bijv. berk en wilg), opvolgersoorten (bijv. essen en esdoorns) en climaxboomsoorten (bijv. beuk en zomereik).

De ruwe berk is pionierboom die veel licht eist en eigenlijk geen schaduw verdraagt. Ze hebben ook weinig concurrentievermogen. De ruwe berk kan op voedselarme plekken groeien en heeft een hoge droogtetolerantie.

De maximumleeftijd ligt tussen de 60 en 100 jaar.

De grootste exemplaren groeien op voedselrijke, vochtige groeiplaatsen.

Hoe blijft de ruwe berk zo succesvol? De ruwe berk was na de laatste ijstijden een van de eerste bomen die terug kwam; mogelijk is die helemaal niet weggeweest.

In die periode waren er grote berkenwouden, zoals die er nu nog in Rusland zijn. Toen de andere bomen kwamen moest de ruwe berk eigenschappen ontwikkelen om zich te handhaven. Een (beperkt) aantal komen er hierna aan de orde.

Karakteristiek winterbeeld

a. Veel zaden

Een kenmerkende eigenschap van pioniersoorten is het produceren van veel zaden. De ruwe berk begint daarmee al tussen 3 en 5 jaar. In tegenstelling tot bijvoorbeeld zomereiken wordt er elk jaar zaad geproduceerd. Er zijn ook topjaren met een extra grote productie. De vrucht is gevleugelde noot. De vruchtvlugel is 2 tot 3 keer zo breed als het nootje. De vrucht wordt met hulp van de wind verspreid. Op basis van laboratoriumonderzoek gaat men uit van afstanden van meer dan 1 km.

Met zoveel zaden wordt elk geschikt plekje in de omgeving bereikt.

b. Snelle (jeugd-)groei

Als je veel licht nodig hebt, betekent een langzame groei stilstand en dan verlies je de strijd van de concurrentie. Dit betekent dat alles in het teken staat van groei.

Op een braakliggend stuk grond langs de Bornsestraat (zie foto) kwamen een aantal jaren geleden een paar jonge berken op. In 3 tot 4 jaar waren ze 2,5 meter hoog. Nu staat er een mooi berkenbosje op zeer schrale grond.

Berkenbosje Bornsestraat

Bomen hebben twee soorten groei. De primaire groei is de lengte groei en deze duurt bij de meeste bomen een korte periode. De secundaire groei is de dikte groei waarbij stam en takken in omvang toenemen door de zogenaamde jaarringen.

Bij de ruwe berk (en andere pioniersoorten) duurt de primaire groei het gehele groeiseizoen. Nieuw gemaakte knoppen lopen in hetzelfde seizoen weer uit en zo blijven de takken in alle richtingen uitgroeien. Hiermee wordt in de losse kroon extra blad aangelegd dat er voor zorgt dat door de fotosynthese de voedselproductie op gang blijft voor de groei en reservevoedsel voor het volgend jaar.

Het gevolg van deze strategie is wel dat nieuw gevormde takken de eerst gevormde, vaak kleinere, bladeren in de schaduw zetten. De boom lost dit op door ze te verwijderen.

c. Wateropname

Ruwe berken kunnen ook op tamelijk droge plaatsen groeien. Dit lukt doordat ze oppervlakkig wortelen met een heel fijnmazig netwerk van wortels. Ze kunnen zo optimaal profiteren van kleine regenbuitjes.

De wortels krijgen ook nog hulp van mycorrhiza (symbiose van schimmels en boomwortels).

Graafwerkzaamheden rond een berk kunnen daarom funest zijn.

Bij extreme droogte besluit een ruwe berk een deel van de takken en twijgen af te stoten. Dit gebeurt ook al na een jaar of 5 als de onderste takken helemaal in de schaduw zitten. De boom stoot deze takken af en de kleine wonden kunnen makkelijk gedicht worden.

d. De witte schors

De witte schors is heel kenmerkend voor de meeste berken. De witte kleur wordt veroorzaakt door een combinatie van betuline en lucht. Op de functie van betuline komen we verderop nog terug.

De ruwe berk staat vaak op open plekken. Hier reflecteert de witte schors in de zomer het zonlicht en zorgt er in de winter voor dat de stam niet te warm wordt en dan kan gaan scheuren aan de zonzijde.

Daarbij komt nog dat er tussen de witte schorslaagjes lucht zit, die werken als een isolatielaag.

Betuline, een oliehoudende, harsachtige substantie, heeft een veelzijdige functie. Het beschermt de boom tegen vraat en helpt kleine wonden schoon te houden waardoor ze weer kunnen dichtgroeien. De ruwe berk slaagt er niet in om grote wonden dicht te laten groeien. De boom valt dan vaak ten prooi aan paddenstoelen. Je vindt dan in bossen compleet uitgeholde berken, alleen de witte schors blijft achter.

Biodiversiteit

Er zijn met name veel rupsen die op deze berken leven. Ook bijen komen er stuifmeel halen.

Afsluitend

We weten dat er mensen zijn die last hebben van de pollen (5 miljoen per katje) en de vruchtjes die elke kier in een huis weten te vinden. Daar tegenover staan een prachtige boom die zowel in zomer, herfst (geel blad) als winter een aanwinst is.

Gerrit Haverkamp en Jan Zwienenberg

November 2015.

Literatuur:

Boeijink, D.E.; Geus, M. de; Schalk, B. (1992). Loofbomen in en buiten het bos. Muiderberg – Coutinho.

Bolscher, G.J.J. (2011). Betula – Keuringsrapport van de TKC. Dendroflora nr. 47.

Goudzwaard, L. (2014). Loofbomen in Nederland en Vlaanderen. KNNV Uitgeverij.

Wohlleben, P. (2015). Das geheime Leben der Bäume. Ludwig.

Rupsen

Begin september zag Jan Zwienenberg twee rupsen de Abelenstraat oversteken, vlak bij de Kastanjabomen aldaar. Jan heeft onderstaande foto's gemaakt.

Ik heb het opgezocht en het bleek het **Bont schaapje** (*Acronicta aceris*) te zijn en de soort stamt uit de familie van de uilen (NOCTUIDAE).

De vlinder is moeilijk te onderscheiden van een aantal andere soorten door zijn grijze vleugels met fijne vlekken-tekening.

Dit in tegenstelling tot de 4 cm grote rups, die grijs is met een rij ruitvormige witte, zwart omrande rugvlekken en regelmatig geplaatste geel en oranje gekleurde haarborstels.

Zoals de wetenschappelijke soortnaam (*aceris*) al aangeeft leeft de rups bij voorkeur op de Gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus*). Komt daarnaast ook veel voor op de Witte paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) en op Zomereik (*Quercus robur*). En in mindere mate op Boswilg, Hazelaar en enkele andere loofbomen.

De soort komt vooral in open loofbossen voor, door heel Nederland verspreid, maar is niet algemeen. Op de rode lijst wordt hij als kwetsbaar vermeld.

De vlinders vliegen in een of twee generaties per jaar.

De rupsen zijn vanaf juni en tot en met oktober te vinden en ze verpoppen zich meestal in dood hout. Ze knagen daarin een gang waarvan de uitgang wordt dichtgemaakt met zijde. De rups overwintert als pop, soms meerdere jaren.

Het **Bont schaapje** dankt zijn Nederlandse naam aan het harige, wollige uiterlijk van de rups, dat wel wat doet denken aan een schaap.

De oude Nederlandse naam was Esdoornuil.

Toch wel een bijzondere waarneming zo in het stedelijke gebied van Hengelo.

Harry de Jong

Klein Driene: stand van zaken

De afgelopen tijd is er veel gebeurd. Wij hebben de inventarisatie van de bomen afgerond. Er zijn nu al 102 verschillende soorten of cultivars.

Het verslag is aan betrokkenen toegestuurd. Geïnteresseerden willen wij het verslag graag digitaal toesturen.

Ook heeft Het Oversticht een onderzoek gehouden naar de inrichting en gebruik van de openbare ruimte (groen) in deze wijk. Het rapport "Het Groen van Klein Driene" is opgesteld in opdracht van de gemeente. Wij hebben onze medewerking aan dit onderzoek verleend.

We hebben niet alleen naar de bomen en struiken gekeken. Vooral in het voorjaar hebben we nauwkeurig bekeken welke bloeiende bomen door (honing-)bijen en hommels bezocht werden. Een heel boeiende activiteit met leuke conclusies.

Zoals bekend hebben we van de Provincie een subsidie van € 3000,00 voor dit project gekregen. Het grootste deel van geld was bestemd voor een bomen-App. Na overleg met verschillende deskundigen hebben we besloten om geen App. te laten maken. De belangrijkste redenen zijn de jaarlijkse onderhoudskosten en de geweldige tijdsinvestering om een achterliggende database te maken en daarna te onderhouden.

Een en ander is ook in goed overleg met medewerkers van de gemeente gegaan.

Over de voortgang van de groenprojecten in de wijk is er een periodiek overleg met onder andere de wijkraad, medewerkers van de gemeente en ondergetekenden. Op verzoek van de wijkraad is onderzocht of er meerdere naamborden zouden kunnen komen.

We kunnen nu (half november 2015) mededelen dat deze er komen. Op de stevige borden komt een A4-bord. Hierop komt de naam te staan, informatie over de boom en één of meer foto's. Er wordt nu hard gewerkt aan het ontwerp en de teksten. (Een voorbeeld van een tekst en de foto's staat onder dit artikel.) Op de bordjes komt ook het logo van de KNNV en van de Wijkraad.

De realisatie is mede mogelijk doordat de provincie bereid was dit plan goed te keuren.

Verder is het de bedoeling dat er op het grote veld een informatiebord komt over de wijk waarin ook ingegaan wordt op het belang van het groen en de gedachte van een arboretum.

Op dit bord worden ook alle deelnemers vermeld.

Betrokkenen hopen dat dit in 2016 gerealiseerd kan worden.

We zijn ook bezig met het opstellen van een brochure over het groen in de wijk. Als inlegvel komen er twee bomenroutes door de wijk. Deze kunnen door geïnteresseerden ook gedownload worden van verschillende websites.

Voor de activiteiten in Klein Driene gebruiken we veel kennis die door de Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV) ontwikkeld is. Dit zullen we ook in de verdere rapportages vermelden. Er is intussen een artikel over ons werk in Hengelo in het blad van de NDV gepubliceerd en de NDV komt op 15 oktober naar Hengelo en specifiek ook Klein Driene.

Het programma wordt nu nader uitgewerkt.

Het tweede deel van Klein Driene gaan we in 2017 inventariseren.

Gerrit Haverkamp & Jan Zwieneberg

Voorbeeld tekst Naambordje

Hybride hanendoorn

(Crataegus ×lavallee 'Carriere')

De boom is een meidoorn-soort, die ontstaan is uit een kruising van twee meidoorns uit Amerika en Mexico.

De boom heeft aan de takken flinke doorns.

Hier staan naast de oude bomen ook jonge bomen. Uiteindelijk zullen die ook een min of meer ronde kroon krijgen met vaak een iets gedraaide stam.

De glanzende donkergroene bladeren voelen leerachtig aan en vallen pas laat af. In juni komen uit roze knoppen witte bloemen. Deze bloemen worden intensief bezocht door honingbijen, hommels etc. die er stuifmeel en nectar komen halen.

Daarna verschijnen er stevige bessen die uiteindelijk naar oranje-rood kleuren. De bessen blijven lang aan de boom.

De boom is goed bestand tegen droge grond en luchtverontreiniging.

Plantjaar: 1960

Aan alle KNNV'ers en IVN'ers

Houd je van kamperen? Houd je van de natuur?

Vind je het leuk om met andere mensen op excursie te gaan?

Overweeg dan eens mee te gaan met een kampeervakantie, georganiseerd door een aantal enthousiaste leden van de KNNV.

Je kiest dan voor een vakantie in een mooi natuurgebied ergens in Europa en kampeert in een tent, caravan, camper of eventueel een huisje of appartement in de buurt. Met elke dag de mogelijkheid met andere natuurliefhebbers te gaan wandelen of fietsen in de omgeving van de camping. Het programma wordt grotendeels door de deelnemers zelf bepaald.

Ieder jaar worden er ongeveer 15 bestemmingen aangeboden. Variërend van een paar dagen tot komend jaar zelfs drie weken naar Ierland. In Nederland, Frankrijk of elders in Europa. Maar altijd in een schitterend gebied. Je reist er zelf heen en zorgt voor je eigen eten en drinken. En iedere dag is er de mogelijkheid mee te gaan met een (deel van de) groep en te kiezen uit één van de excursies, die een excursieregelaar voor je uitzoekt. Je kunt je wensen voor het programma 's avonds bij de koffie of chocolademelk, die we meestal gezamenlijk drinken, kenbaar maken.

Kamperen is sowieso een goedkope manier van vakantieviëren en heel dicht bij de natuur. Omdat de kampeervakanties voor en door leden van de KNNV en IVN worden georganiseerd kunnen de inschrijfkosten worden beperkt tot een paar tientjes. In ruil daarvoor krijg je de gezelligheid en kennis van de andere deelnemers.

Kijk eens op www.knnv.nl/kampeervakanties. Daar zijn ook de e-mailadressen en telefoonnummers te vinden waar je met vragen terecht kunt.

Nationale Vogel

De **Grutto** is door het Nederlandse publiek verkozen tot Nationale Vogel. De Verkiezing van de Nationale Vogel is georganiseerd door het VARA-programma Vroege Vogels, in samenwerking met Vogelbescherming Nederland.

Bijna een kwart van de in totaal 41.669 stemmen is naar deze weidevogelsoort gegaan. De merel eindigde op de tweede plaats, de huismus op drie. En..., de ijsvogel op een mooie vierde plaats!

Hieronder zie je hoe de verdeling van de stemmen is gegaan.

De uitslag voor de grutto is meer dan duidelijk.

Van alle grutto's broedt 85% in Nederland. Nergens broeden zoveel grutto's als in ons land.

Maar helaas staat de grutto onder druk door onze steeds intensiever geworden landbouw. In 1960 was de grutto nog een algemene vogel met circa 120.000 paar, dit jaar waren er minder dan 30.000. Er kwamen dit jaar ook nauwelijks 4.000 jongen groot. Een historisch dieptepunt en bij lange na niet genoeg om de populatie in stand te houden. Vogelbescherming probeert daarom koste wat kost het tij voor de grutto te keren, onder meer door het opzetten van een netwerk van weidevogel-boeren, die laten zien hoe het wél kan. Boeren die een goed lopend bedrijf en de zorg voor weidevogels weten te combineren.

Naar aanleiding van de verkiezing van de grutto tot Nationale Vogel gaat Vogelbescherming op 19 en 20 maart 2016, daags voor de lente, een speciaal weekend organiseren rond het moment dat de meeste grutto's terugkomen vanaf hun overwinteringsplek in Afrika en Zuid-Europa.

Voor meer informatie: <https://www.redderijkeweide.nl>

Grutto

(*Limosa limosa*)

Schatting broedpopulatie

2000: 400–600, 2014: 300–400

Aandeel landelijke populatie: 0%

Verspreiding

De Grutto komt nog steeds in grote delen van Twente voor, alhoewel deze 'koning van de weides' zich de laatste 10 jaar steeds meer heeft teruggetrokken tot de meest geschikte gebieden die vooral in Noordwest, Noordoost en West Twente liggen. De Grutto ontbreekt in de stedenband en omgeving en in gebieden met veel bos.

Habitat

De Grutto broedde oorspronkelijk in open moeras en hoogvenen. Maar sinds de opkomst van de landbouw met intensieve bemesting van graslanden en daardoor een hoog voedselaanbod, heeft de Grutto zich verplaatst naar de weilanden. Het voorkeursbiotoop bestaat uit een combinatie van plas-dras-situaties tot ver in het voorjaar met kruidenrijke weilanden. De monotone graslanden van tegenwoordig vormen 'een ecologische val' voor de Grutto.

Aantalsontwikkeling

Vanaf de jaren '80 gaat het duidelijk slechter met de Grutto. Zo is de stand sinds 1994 in Noordoost Twente met 2/3 afgenomen (zie figuur 20). De Grutto behouden in het Twentse boerenlandschap wordt een zeer moeilijke zaak; uit veel gebieden zijn Grutto's verdwenen waar ze vroeger nog zeer talrijk waren. Hazelhorst (2000) schatte voor de periode 1998-2000 de Twentse populatie op 400-600 broedparen.

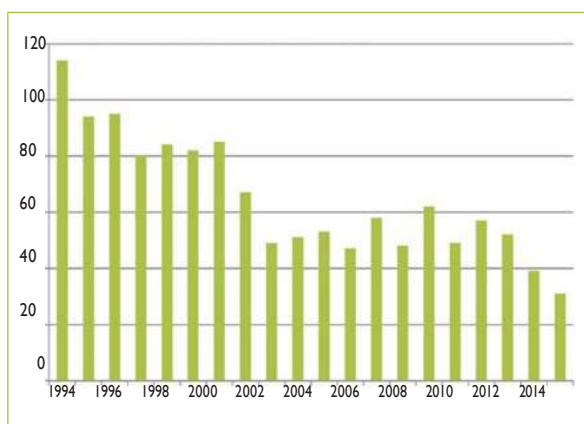
Voor de periode 2012-2015 is de populatie afgenomen tot 300-400 broedparen.

Dichtheden en belangrijkste gebieden

Het beste gebied met het hoogste aantal broedparen Grutto's is de Ottershagen van Natuurmonumenten. Dit ligt in één van de twee Twentse Atlasblokken met 50-100 paar Grutto's in 2012-2015. Het andere blok is de Weitemanslanden bij Vriezenveen. In 1998-2000 broedde in dit laatste blok evenals in de Buitenlanden en Bovenlanden nog iets meer dan 100 paar Grutto's!

In de Ottershagen wordt naar verhouding een groot deel van de Gruttojongen vliegvlug. Toch kunnen deze aantallen kuikens de populatie in dit gebied niet in stand houden.

Andere redelijke gruttogebieden liggen bij Albergen en het Benneker bij Oldenzaal. Het aantal broedparen in deze gebieden ligt tussen de 8 en 12 broedparen. Het Atlasblok de Bovenlanden bij Vriezenveen heeft nog 25-50 paar Grutto's en Atlasblokken met 11-25 paar liggen rond Langeveen, Geesteren, Albergen, Enter, Overtoom Rijssen en de broekgebieden bij Markelo en ten zuiden van Diepenheim.

Figuur 20. Aantal broedparen van de Grutto in Noordoost Twente in de periode 1994-2014 (gegevens NVWG De Grutto).

Bedreigingen en kansen

De belangrijkste reden voor de achteruitgang van de Grutto is het verdwijnen van goede biotopen en het ontbreken van een lange rustperiode voor de kuikens om zonder gevaar vliegvlug te worden. De enige kansen om de Grutto in Noordoost Twente te behouden liggen in de aangewezen weidevogelgebieden in Albergen en bij Oldenzaal en in het gebied Ottershagen. Voor het weidevogelgebied bij Albergen is veel meer aandacht nodig voor het verbeteren van het biotoop in de vorm van plas- dras-situaties. Voor de Ottershagen is uitbreiding van het gebied zeer gewenst met graspercelen waarop kruidenrijke grastrappen komen te liggen. In alle gebieden eist predatie een grote tol; wanneer predatoren niet voldoende in de hand worden gehouden lijkt de missie om de Grutto voor Twente te behouden een kansloze!

Weidevogelbescherming door boeren en vrijwilligers is van groot belang voor de Grutto. In sommige jaren kunnen de Grutto's, door de inzet van vrijwilligers in samenwerking met de boeren, toch nog kuikens vliegvlug krijgen. Helaas zal het in veel gebieden voor de Grutto door de nog steeds toenemende landbouwdruk, heel moeilijk blijven.

*Grutto, Deventer IJssel,
21-5-2007
foto: Wim Wijering.*

Grutto, Ammerter Mark, 6-4-2014, foto: Ronald Kamphuis.

Bovenstaande tekst over de Grutto is overgenomen uit de speciale, in Full Color uitgevoerde jubileum uitgave van het kwartaalblad `Ficedula` van de Twentse Vogelwerkgroep.

Deze `Ficedula` special is een bijzonder interessante en fraaie uitgave geworden en biedt een veelheid aan onderwerpen over de Twentse vogelwereld.

De uitgave beslaat 128 pagina's en bestaat uit de volgende hoofdstukken:

Inleiding

- 1. De Twentse Vogelwerkgroep***
- 2. Broedvogels***
- 3. Niet-broedvogels***
- 4. Roofvogeltek***
- 5. Wat heeft natuurbehoud en natuurontwikkeling opgeleverd voor de bijzondere avifauna van Twente?***

Bestellen: losse nummers kosten € 15. Voor bestelling via toezending € 18,50 overmaken op:
IBAN NL05 INGB 0005 9488 43 t.n.v. Penningmeester TVWG te Wierden
onder vermelding van **postcode** en **huisnummer**.

Afhalen: Harry de Jong, Abelenstraat 2a, Hengelo (06-55324290)

FLORON en de KNNV organiseren op zaterdag 12 december de FLORON-dag met het thema "Bodem voor Planten", aansluitend op het door de VN uitgeroepen Jaar van de Bodem 2015. De FLORON-dag biedt een gevarieerd programma met lezingen, flitspresentaties en workshops, en ruimschoots gelegenheid om bij te praten of een van de vele stands te bezoeken. Ook zijn er natuurboeken en plantenzaden te koop. Traditiegetrouw wordt herbariummateriaal van de bijzondere vondsten van 2015 getoond. We verwachten ongeveer 500 liefhebbers van wilde planten.

Programma

Met het thema "Bodem voor Planten" gaan we de diepte in en staat de relatie plant en bodem deze dag centraal. Joop Schaminée (Alterra en Wageningen Universiteit, Radboud Universiteit Nijmegen) vertelt over planten en hun standplaats. Wat zeggen de aanwezige planten over de onderliggende bodem? Ook Hans de Kroon van de Radboud Universiteit is deskundige in het thema en geeft een lezing over wortelconcurrentie bij planten. En hoewel water misschien niet door iedereen wordt gezien als bodem, vormt het toch een belangrijke "bodem" voor vele planten. Daarom ook lezingen over watervegetaties en de invloed van beheer op waterplanten.

Leni Duistermaat van het Nationaal Herbarium Nederland vertelt over de bijzondere vondsten uit 2015 en neemt hier tevens herbariummateriaal van mee. Dit materiaal is tijdens de pauzes te bewonderen. Vrijwel alle natuurorganisaties zijn zoekende naar hoe zij meer jongeren kunnen betrekken bij hun werk, natuur en landschap. Staatsbosbeheerboswachter Jakob Hanenburg weet in Noordoost-Friesland menig jongere en organisatie te enthousiasmeren en deelt op de FLORON-dag zijn visie en ervaringen.

De flitspresentaties zijn de gelegenheid voor nieuwe kennis, feitjes en mededelingen. Bent u benieuwd naar de soortenbeschermingsprojecten van FLORON? Doet u al mee met de Eindejaars Plantenjacht en de Jaarrond Tuintelling? Wilt u meer weten over de gouden formule van het schrijven van een goed natuurboek? Na de flitspresentaties bent u weer helemaal op de hoogte.

Aanmelden voor deze dag via de website van Floron. Hier staat ook het programma van die dag.
<http://www.floron.nl/floron-dag-2015>

Zoek tussen Kerst en Oud & Nieuw naar bloeiende planten

FLORON organiseert voor de tweede maal een Plantenjacht in een ogenschijnlijk onmogelijk periode, namelijk midden in de winter. Van vrijdag 25 december tot zondag 3 januari gaan plantenliefhebbers overal in Nederland op zoek naar bloeiende planten. We zijn benieuwd hoeveel verschillende planten er dan nog in bloei staan en welke bloeiende plant het meest wordt gezien.

De herfst van 2015 is zeer mild geweest. Wanneer het warme weer aanhoudt dan kunnen er in de decembermaand nog allerlei bloeiende planten worden gevonden. Het gaat dan bijvoorbeeld om soorten die bij het uitblijven van nachtvorst de bloei nog wat weten te rekken of om soorten die het hele jaar door bloeiend te vinden zijn. En als het weer echt meezit dan beginnen mogelijk ook de echte voorjaarsbloeiers al wat eerder te bloeien op een zonnig en beschut plekje. Er valt dus ook in december, voor wie er oog voor heeft, nog van alles bloeiend waar te nemen.

De Eindejaarsplantenjacht is een mooie aanleiding om na een overdadige brunch erop uit te trekken en de bloeiende planten te noteren die je tegenkomt in het bos, op de hei of tijdens een blokje rond in stad of dorp. Ook in je tuin kunnen bloeiende planten aanwezig zijn.

Iedereen kan meedoen. De regels zijn eenvoudig:

- Kies een moment tussen vrijdag 25 december (1e kerstdag) en zondag 3 januari, met goed weer voor een wandeling
- Noteer gedurende één uur alle wilde en verwilderde planten die in bloei staan. Tuinplanten tellen niet mee. Losse foto's en meldingen van bloeiende planten mogen ook. Je hoeft geen aantallen te noteren.
- Geef de resultaten door aan FLORON door een berichtje te plaatsen op onze [Facebook-pagina](#) of het onderstaande formulier in te vullen (let op: het formulier is pas zichtbaar vanaf Eerste Kerstdag). Melden via Twitter mag ook met [#plantenjacht](#).
- Tel je de bloeiende planten in je tuin? Voer dan je waarnemingen in op [tuintelling.nl](#).

Natuurgidsencursus IVN

Ben je een enthousiaste natuurliefhebber en wil je dit met anderen delen? Zou je het leuk vinden om rondleidingen te geven en mensen kennis te laten maken met de natuur of om andere groene activiteiten te organiseren voor jong en oud?

Dat is binnenkort mogelijk. De afdelingen Oldenzaal en Lossers van het IVN organiseren een **natuurgidsencursus** (NGC) die 21 januari 2016 van start gaat. Tijdens de cursus leer je de theorie en de praktijk en komen zowel kennis van de natuur als educatieve vaardigheden aan bod.

De NGC duurt ongeveer anderhalf jaar en zal voor de ene helft bestaan uit theorie en voor de andere helft uit excursies en praktijk. De theorieavonden zullen in Erve Stakenboer, gelegen in het park aan de Burgemeester Wallerstraat 115 te Oldenzaal, gegeven worden. Excursies en praktijk zullen zo veel mogelijk in de gemeenten Lossers en Oldenzaal plaatsvinden. Halverwege de cursus staat een weekeinde gepland in het veldstudiecentrum te Orvelte. Bij aanvang van de cursus zal een cursusmap worden uitgereikt. De cursus zal worden afgerond met een officieel diploma van het landelijke IVN.

Opgave voor de cursus (vóór 18 december 2015) en overige informatie:

<https://www.ivn.nl/afdeling/oldenzaal/activiteiten/natuurgidsencursus>

Nationale Tuinvogeltelling

Iedereen kan meedoen in 3 gemakkelijke stappen:

- Tel op 16 of 17 januari 2016 een half uur de vogels in uw tuin of op uw balkon. Vliegen de vogels alleen maar over uw tuin? Die tellen niet mee.
- Noteer alle waarnemingen van een soort in uw tuin of op uw balkon. Maar tel deze waarnemingen niet bij elkaar op, want dan loopt u het risico dezelfde vogel dubbel te tellen. Geef alleen het hoogste aantal door van een soort die u tegelijk hebt gezien. Dus: ziet u in uw tel-halfuur 3 koolmezen tegelijk en even later 5 koolmezen? Dan geeft u door: 5 koolmezen.*
- Geef uw telling door via de app Tuinvogels of via deze website: <https://www.tuinvogeltelling.nl/>

Resultaten:

De resultaten worden tijdens de Nationale Tuinvogeltelling live bekend gemaakt op de website. Nadat uw telling heeft ingestuurd, ontvangt u een e-mail met uw eigen telling, en een link naar de website waarmee u de resultaten in uw buurt kunt volgen.

